

УДК 378.016:[78:908]

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-94-1-51-59>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ МУЗИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

І. М. Боднарук

ORCID 0000-0002-2157-9491

У статті розкрито актуальність дослідження процесу музично-краєзнавчої діяльності педагога у закладі вищої освіти. На основі аналізу наукових джерел визначено зміст поняття «музично-краєзнавча діяльність». Виділено та охарактеризовано основні напрями такої діяльності: науково-дослідницький, навчально-методичний, організаційно-виховний, музично-просвітницький. З'ясовано, що музично-краєзнавча діяльність викладача повинна проводитися систематично та носити комплексний характер.

Описано багаторічний досвід роботи колективу кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в галузі музичного краєзнавства. Особливо відзначено ґрунтовну та різнопланову музично-краєзнавчу діяльність засновника і першого завідувача кафедри музики, народного артиста України, відомого композитора та диригента, професора Андрія Миколайовича Кушніренка та доцента кафедри музики Олександра Васильовича Залуцького.

Зроблено висновки, що музично-краєзнавча діяльність педагога сприяє підвищенню його загальної музичної культури, розвитку творчих здібностей, організаційних і дослідницьких умінь; дозволяє зробити музичне мистецтво рідного краю ефективним засобом виховання особистості кожного студента.

Ключові слова: *заклад вищої освіти, музичне краєзнавство, музично-краєзнавча діяльність, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра музики.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасні вимоги до системи вищої музично-педагогічної освіти в Україні повинні враховувати тенденції регіоналізації суспільства, забезпечувати національно-патріотичне виховання студентської молоді, готувати висококваліфікованих фахівців, які добре обізнані з музичною культурою рідного краю та можуть використати набуті знання у практичній роботі з

учнями. Саме тому актуальним є дослідження процесу музично-красназавчої діяльності викладача у закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Питання музичного красназавства починають цікавити науковців з першої половини ХХ століття. Багато дослідників вважають музичне красназавство частиною музикознавства і розділом красназавства (М. А. Етінгер, Н. А. Мецеракова, Б. С. Штейнпрес).

На важливій ролі музичного красназавства у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва наголошують у своїх працях сучасні українські науковці: В. І. Дичкало, Я. М. Вишпінська, О. В. Залуцький, А. М. Кушніренко та інші. Вони пропонують для викладачів цікаві форми та методи роботи зі студентами під час вивчення курсу «Музичне красназавство».

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Водночас, більш ґрунтовного наукового дослідження потребують питання щодо специфіки організації процесу музично-красназавчої діяльності педагога у закладі вищої освіти. Важливим також є висвітлення досвіду роботи в галузі музичного красназавства окремих вітчизняних закладів вищої освіти, які готують майбутніх педагогів-музикантів.

Мета статті – виділити та охарактеризувати основні напрями музично-красназавчої діяльності педагога на прикладі роботи колективу кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Музичне красназавство є складником мистецького красназавства, що входить до системи красназавчих наук (Дикало, 216, с. 124).

Про важливість проблем музичного красназавства ще в 30-ті роки ХХ століття писав відомий музикознавець, композитор, музично-громадський діяч Б. В. Асаф'єв. Послідовник його ідей М. А. Етінгер (1983) вважав, що найважливіша роль у вирішенні цих проблем відводиться музичним навчальним закладам, відповідним установам, композиторським організаціям в тому, щоб сприяти збиранню і вивченню музично-народної творчості, виявленню здібних, обдарованих виконавців та пропаганді кращих професійних і аматорських колективів, які є в кожному краї (с. 99).

Ю. Є. Юцевич (2003) визначає поняття «музичне красназавство» як вивчення музичної культури регіону, області, міста, місцевості тощо з метою виявлення її специфіки та закономірностей утворення,

функціонування і розвитку. На думку О. В. Залуцького (2000), сутність музичного краєзнавства полягає у вивченні сукупності всіх явищ музичної культури краю, а також у використанні матеріалу, отриманого в результаті досліджень у початковому процесі (с. 48). Саме тому науковець звертає особливу увагу на методичну складову музично-краєзнавчої роботи вчителя музики ЗНЗ (Там само) і пропонує запровадити спецкурс «Музичне краєзнавство» у всіх вищих навчальних закладах з підготовки таких фахівців (Там само). Погоджуємося з думкою В. І. Дикало (2016), що введення цього курсу у навчальні плани студентів ЗВО всіх мистецьких спеціальностей є не лише актуальним і доцільним, а й слугуватиме справі розбудови національної музичної культури.

Музично-краєзнавчу діяльність ми розуміємо як процес, спрямований на дослідження особливостей розвитку музичної культури рідного краю, вивчення творчої спадщини його відомих митців, популяризацію кращих зразків музично-краєзнавчого матеріалу серед різних верств населення.

На нашу думку, педагог закладу вищої музично-педагогічної освіти може проводити таку діяльність у декількох напрямках: науково-дослідницькому, навчально-методичному, організаційно-виховному та музично-просвітницькому.

1. *Науково-дослідницький напрям* передбачає написання наукових публікацій, захист дисертаційних досліджень, керівництво курсовими та магістерськими роботами студентів на музично-краєзнавчу тематику.

2. *Навчально-методичний напрям* включає розробку та викладання студентам лекційних курсів музично-краєзнавчого спрямування; використання кращих зразків регіонального музично-краєзнавчого матеріалу у процесі проведення індивідуальних і групових музичних занять, включення таких зразків до репертуару творчих студентських колективів; випуск навчальних посібників, які містять теоретичний матеріал з музичного краєзнавства та методичні рекомендації щодо його практичного використання.

3. *Організаційно-виховний напрям* реалізується завдяки організації різноманітних виховних заходів і мистецьких проектів музично-краєзнавчого спрямування, залучення студентів до використання регіонального музично-краєзнавчого матеріалу в процесі проходження різних видів практики.

4. *Музично-просвітницький напрям* включає пропаганду кращих зразків регіонального музично-краєзнавчого матеріалу під час власної композиторської та виконавської діяльності, творчу співпрацю з відомими митцями краю.

Музично-красназавча діяльність педагогів є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Ідейним натхненником викладачів став засновник і перший завідувач кафедри музики, народний артист України, відомий буковинський композитор і диригент, професор, *член-кореспондент Академії мистецтв України* Андрій Миколайович Кушніренко (17.10.1933 – 11.01.2013). Він постійно займався дослідницькою музично-красназавчою діяльністю; був упорядником музичних збірок; автором багатьох навчальних посібників, наукових статей, рецензій; співавтором колективної монографії «Чернівці: Історія і сучасність» (розділу «Музична культура і освіта»), яка була удостоєна високої відзнаки «Книга року 2009»; співавтором навчального посібника «Історія музичної культури й освіти Буковини», який став спробою цілісного розгляду процесу становлення та розвитку багатонаціональної музичної культури краю у загальноукраїнському, європейському та світовому контексті (Кушніренко, 2011)

Завдяки своїй копійчій праці А. М. Кушніренко повернув до життя давно забуті хорві твори буковинського композитора Сидора Воробкевича. Він відшукав їх у різноманітних архівах, відредагував і видав дві великі музичні збірки, куди ввійшли понад 100 творів митця. З 1962 року Кушніренко беззмінно був художнім керівником і головним диригентом Заслуженого академічного Буковинського ансамблю пісні і танцю України, постійно досліджував музичний фольклор буковинського краю, записав понад 1000 українських народних пісень та інструментальних мелодій, більше 150 з яких обробив для хору та оркестру.

Працюючи на кафедрі музики, Андрій Миколайович запровадив вивчення студентами курсу «Розвиток музичного мистецтва й освіти на Буковині». Цей напрямок роботи підтримав його колега, доцент Олександр Васильович Залуцький, який у 2000 році започаткував дисципліну «Музичне красназавство» та пізніше видав до неї 9 початкових посібників, що знайомили студентів з творчістю відомих митців буковинського краю: Ю. Гіни, С. Воробкевича, А. Кушніренка, Є. Мандичевського, К. Мікулі, Т. Флондора. З ініціативи цього ж педагога до навчального плану магістрантів кафедри музики був введений курс «Музична критика». Варто підкреслити, що за час роботи на кафедрі О. В. Залуцький опублікував понад 300 наукових і публіцистичних статей з музично-красназавчої тематики.

Інші викладачі кафедри намагаються гідно продовжувати справу своїх старших колег. Зокрема, протягом двох останніх років на кафедрі

почав викладатися курс «Музично-культурна комунікація», в процесі вивчення якого студенти продовжують знайомитися з багатонаціональною музичною культурою буковинського краю. Автором і розробником курсу стала доцент Я. М. Вишпінська. Зазначимо, що дослідниця має багато наукових статей музично-краєзнавчого спрямування, а в 2011 році видала навчальний посібник «Музична освіта Буковини: досвід, тенденції, перспективи».

Викладачами кафедри музики успішно захищено декілька кандидатських дисертацій, тематика яких пов'язана з музичною культурою та освітою буковинського краю: «Становлення та розвиток музичної освіти на Буковині (кінець XVIII – початок XX століття)» (Я. М. Вишпінська, 2009 р.); «Розвиток музичної освіти та виховання на Буковині у міжвоєнний період (1918-1940 рр.)» (Г. І. Постевка, 2015 р.). Достатньо різноманітною є музично-краєзнавча тематика курсових і магістерських робіт студентів.

Педагоги кафедри намагаються постійно включати авторські твори буковинських композиторів та їх обробки українських народних пісень до репертуару студентів з індивідуальних музичних дисциплін, що забезпечують музично-інструментальну, вокальну та хормейстерську підготовку майбутніх фахівців. Такі твори входять до виконавського репертуару інструментальних і вокально-хорових творчих студентських колективів, звучать на загальнофакультетських і загальноуніверситетських заходах, звітних концертах кафедри, різноманітних конкурсах і фестивалях. Під час проходження різних видів практики керівники-методисти постійно залучають студентів до використання регіонального музично-краєзнавчого матеріалу в процесі проведення урочної та позакласної виховної роботи з учнями.

Педагоги кафедри музики спільно зі студентами регулярно організовують цікаві виховні заходи музично-краєзнавчого спрямування. Вони можуть проводитися у формі творчих зустрічей з відомими митцями буковинського краю, годин пам'яті, музичних бесід, диспутів тощо. Важливою складовою таких заходів є музично-просвітницька та концертно-виконавська діяльність студентів. Деякі з виховних заходів було присвячено вшануванню пам'яті про А. М. Кушніренка: «Мистецтво – мій дім, мій сад, моє життя» (12.12.2014); «Буковина – край мистецьких талантів» (16.10.2018).

Серед мистецьких проєктів, організованих викладачами кафедри, варто відзначити Міжнародний проєкт «Chernivtsi – Los Angeles» (керівник – доцент І. І. Бойчук), що відкрив країнам ім'я відомого українсько-американського композитора Гамми Скупинського, який довгий час

працював на Буковині; проєкт «Буковинська весна» (керівник – доцент З. В. Софроній) та Міжнародний вокально-хоровий конкурс-фестиваль «Хай пісня скликає друзів» (засновник і директор фестивалю – доцент О. Д. Чурікова-Кушнір), які спрямовані на розвиток і популяризацію вокально-хорового мистецтва на Буковині.

Багато педагогів кафедри займаються композиторською творчістю та успішно реалізують себе у концертній діяльності. Це дозволяє їм постійно пропагувати кращі зразки регіонального музично-краєзнавчого матеріалу серед студентської молоді, налагоджувати творчу співпрацю з відомими митцями краю. Зокрема, у творчому доробку І. М. Дерди та А. М. Кушніренка є вокальні твори на тексти відомих буковинських поетів: В. Васкана, В. Джурана, В. Китайгородської, Б. Мельничука, Т. Севернюк та інших.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, музично-краєзнавча діяльність педагога сприяє підвищенню його загальної музичної культури, розвитку творчих здібностей, організаційних і дослідницьких умінь; дозволяє зробити музичне мистецтво рідного краю ефективним засобом виховання особистості кожного студента. Така діяльність повинна проводитися викладачем закладу вищої освіти систематично та носити комплексний характер. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у пошуку ефективних форм і методів використання регіонального музично-краєзнавчого матеріалу під час викладання студентам різних дисциплін начального плану.

Література

1. Дикало В. Музичне краєзнавство Рівненщини як навчальний курс: до постановки проблеми. *Нова педагогічна думка*. 2016. №2 (86). С. 124-128.
2. Этингер М. Внимание музыкальному краеведению. *Советская музыка*. 1983. №1. С. 99-102.
3. Залуцький О. В. Деякі концептуальні засади навчання і виховання студентів на краєзнавчому матеріалі. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Педагогіка та психологія*. Чернівці, 2009. Вип. 472. С. 62-70.
4. Залуцький О. В. Методика музично-краєзнавчої роботи у підготовці майбутнього вчителя музики ЗНЗ. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. Одеса, 2006. Спец. випуск. Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку. Ч. I. С. 126-133.
5. Залуцький О. В. Музичне краєзнавство у підготовці майбутніх вчителів музики. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Педагогіка та психологія*. Чернівці, 2000. Вип. 99. С. 48-50.

6. Кушніренко А. М., Залуцький О. В., Вишпінська Я. М. Історія музичної культури й освіти Буковини: навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. 376 с.
7. Юцевич Ю. С. Музика: словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 352 с.

References

1. Dykalo, V. (2016) Muzychne kraieznavstvo Rivnenshchyny yak navchalnyi kurs: do postanovky problemy [Musical local studies of Rivne region as a training course: to the problem statement]. *Nova pedahohichna dumka*, 2 (86), 124-128 (ukr).
2. Ehtinger, M. (1983). Vnimanie muzykal'nomu kraevedenyiu. [Attention to the musical local studies]. *Sovetskaya muzyka*, 1, 99-102 (rus).
3. Zalutskyi, O. V. (2009). Deiaki kontseptualni zasady navchannia i vykhovannia studentiv na kraieznavchomu materiali [Some conceptual principles of students' training and education, based on local history materials]. *Scientific journal of Chernivtsi National University. Education and Psychology*, 472, 62-70. Chernivtsi (ukr).
4. Zalutskyi, O. V. (2006). Metodyka muzychno-kraieznavchoi roboty u pidhotovtsi maibutnoho vchytelia muzyky ZNZ [The methods of musical local studies activity in the training of future music teachers of general education institution]. *Scientific journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. Special issue. Art education: current state and development prospects*, Part I, 126-133. Odesa (ukr).
5. Zalutskyi, O. V. (2000). Muzychne kraieznavstvo u pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv muzyky [Musical local studies in the training of future music teachers]. *Scientific journal of Chernivtsi National University. Education and Psychology*, 99, 48-50. Chernivtsi (ukr).
6. Kushnirenko, A. M., Zalutskyi, O. V., & Vyshpynska, Ya. M. (2011). *Istoriia muzychnoi kultury y osvity Bukovyny: navch. posibnyk [History of Bukovyna musical culture and education: tutorial]*, 376. Chernivtsi: Chernivtsi National University (ukr).
7. Yutsevych, Yu. Ye. (2003). *Muzyka: slovnyk-dovidnyk [Music: dictionary and reference book]*, 352. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan (ukr).

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНО-КРАЕВЕДЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

И. Н. Боднарук

В статье раскрыта актуальность исследования процесса музыкально-краеведческой деятельности педагога в учреждении высшего образования. На основе анализа научных источников определено содержание понятия «музыкально-краеведческая деятельность». Выделены и охарактеризованы основные

направления такой деятельности: научно-исследовательское, учебно-методическое, организационно-воспитательное, музыкально-просветительское. Выяснено, что музыкально-краеведческая деятельность преподавателя должна проводиться систематически и носить комплексный характер. Описан многолетний опыт работы коллектива кафедры музыки Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича в области музыкального краеведения. Особо отмечена основательная и разноплановая музыкально-краеведческая деятельность организатора и первого заведующего кафедрой музыки, народного артиста Украины, известного композитора и дирижера, профессора Андрея Николаевича Кушниренко и доцента кафедры музыки Александра Васильевича Залуцкого. Сделаны выводы, что музыкально-краеведческая деятельность педагога способствует повышению его общей музыкальной культуры, развитию творческих способностей, организаторских и исследовательских умений, позволяет сделать музыкальное искусство родного края эффективным средством воспитания личности каждого студента.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, музыкальное краеведение, музыкально-краеведческая деятельность, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, кафедра музыки.

MAIN DIRECTIONS OF MUSICAL LOCAL STUDIES ACTIVITY OF THE TEACHER IN THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION

I. M. Bodnaruk

The article deals with the relevance of the research of musical local studies activity process of the teacher in the higher education institution. The content of "musical local studies activity" is defined based on the analysis of scientific sources. There are identified and characterized the main directions of such activity, including: research, scientific-methodological, organizational-educational, musical-educational. It is found that musical local studies activity of the teacher should be carried out systematically and be comprehensive. The long-term staff's experience of the Department of Music of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University in the field of musical local studies is described. The thorough and diverse musical local studies activity of the founder and the first head of the Department of Music, People's Artist of Ukraine, famous composer and conductor, professor Andriy Mykolaiovych Kushnirenko and Associate Professor of the Department of Music Oleksandr Vasyliovych Zalutskyi are stressed. There are concluded that musical local studies activity of the teacher improves his common musical culture, develops his creative abilities, organizational and research skills; allows to make the musical art of the native land an effective means of each student's personal education.

Key words: Higher education institution, musical local studies, musical local studies activity, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Department of Music.

Боднарук Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна). E-mail: irina.bodnaruk21@gmail.com

Боднарук Ирина Николаевна – кандидат педагогических наук, доцент кафедры музыки Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича (г. Черновцы, Украина). E-mail: irina.bodnaruk21@gmail.com

Bodnaruk Iryna Mykolayivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Music of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine). E-mail: irina.bodnaruk21@gmail.com